

אלמוג - שפירא

משרד עורכי דין

מגדל אמות השקעות, רח' ויצמן 2, קומה 11, תל אביב-יפו, 64239
טל: 03-6916637 | פקס: 077-4501806
Email: office@rlaw.co.il | Website: www.rlaw.co.il

Ran Shapira, Adv
Refael Almog, Adv

רון שפירא, עו"ד
רפאל אלמוג, עו"ד

תאריך: 8.10.09

לכבוד
מר ישראל כץ - שר התחבורה
רח' בנק ישראל 5
ת.ד. 867
ירושלים 91008

כבוד השר,

הנדון: צורך דחוף בחקיקה בנושא פוליסת ביטוח חובה של רכבים דו גלגליים

מסמך זה רצונו להתריע, ולהביע את הצורך המידי הקיים בחקיקה הנוגעת לבעיה חברתית משפטית שעניינה בזכויות של נפגעי תאונות דרכים.

הצורך בהעלאת הנושא באופן מידי קם לאור שתי פסיקות סותרות של בתי המשפט המחוזיים אשר פורסמו בשבוע האחרון. סתירות אלו אל מול הוודאות הדרושה בחברה ובמשפט בעניין זה מחייבת התייחסות מיידית של המחוקק.

בטרם ניכנס לעובי הקורה בנוגע למהות כתבן זו, נפרט את הוראות החוק הרלבנטיות. ראשית רלבנטית ההוראה המחייבת כל אדם העולה על כבישי ישראל לרכוש פוליסת ביטוח חובה. הוראה זו מפורטת בבירור בפקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התשי"ל – 1970 (להלן: "פקודת הביטוח").

הוראה זו חשובה מאוד ונועדה למנוע מצב בו אדם ייפגע בכבישי ישראל בשל תאונת דרכים וייוותר בלא פיצוי עבור נזקיו.

הוראת חוק נוספת הקשורה בעניינינו מצויה בסעיף 8(א) לחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה – 1975 (להלן: "חוק הפיצויים"). הוראה זו קובעת כי כל נפגע שקמה לו עילת תביעה על פי חוק הפיצויים, אינו יכול להגיש תביעת נזיקין רגילה נגד הפוגע בו על פי הוראות פקודת הנזיקין (נוסח חדש), התשכ"ח – 1968 (להלן: "פקודת הנזיקין").

הוראה זו ידועה בשם "ייחוד העילה" ומטרתה להסדיר את נושא פסיקת הפיצויים של נפגע תאונת דרכים על פי חוק אחד וברור.

יחד עם זאת, עולה השאלה מה קורה במצב בו אדם לא פעל על פי חובות החוק, ולא ערך פוליסת ביטוח חובה, אך נפגע בתאונת דרכים.

במקרה כזה קיימות שתי תוצאות חוק רלבנטיות. האחת היא ההוראה הקיימת בסעיף 7 לחוק הפיצויים, לפיה נשללת זכותו של נפגע שלא ערך ביטוח חובה לתבוע לפי חוק הפיצויים. והשנייה היא ההוראה המפורטת בסעיף 8(ג) לחוק הפיצויים שקובעת במילים אחרות כי מי שנשללה זכותו לתבוע לפי חוק הפיצויים בשל העובדה שלא ערך ביטוח חובה, לא נגרעת זכותו להגיש תביעה על פי פקודת הנזיקין.

לכאורה המצב המשפטי הנ"ל נראה כסביר. אדם שלא ערך ביטוח חובה כמתחייב, אבל נפגע כתוצאה מרשלנותו של נהג אחר, יוכל לתבוע את אותו הנהג ואת חברת הביטוח שלו בתביעה לפי פקודת הנוזיקין, בה יזכה לפיצוי רק אם תוכח רשלנות הנהג הפוגע.

הוכחת אותה רשלנות היא דבר שלא נדרש נפגע לעשות ככל שמוגשת תביעה על פי חוק הפיצויים, בשל עקרון האחרייות המוחלטת. במילים אחרות, אדם שנפגע בתאונת דרכים ומגיש תביעה לפי חוק הפיצויים יזכה לפיצוי גם אם הוא אשם בתאונה וזאת מכיוון שדאג להנפיק ביטוח חובה. זאת בשונה מאדם שנפגע בתאונה ולא עמד לרשותו ביטוח חובה, שאז הוא יזכה לפיצוי רק אם יוכיח כאמור שנפגע עקב רשלנותו של נהג אחר.

וכאן אנו מגיעים לאבן הנגף העומדת בפני שופטי בית המשפט בישראל. נניח לצורך העניין כי קיימים מולנו שני נפגעי תאונת דרכים שנפגעו בשל רשלנות של נהג אחר: האחד – יוסף, שפעל כחוק ובעת התאונה הייתה לו פוליסת ביטוח חובה. השני – ראובן, שלא פעל כחוק ובעת התאונה לא הייתה לו פוליסת ביטוח חובה.

שני הנפגעים מגישים תביעות לבית המשפט. יוסף מגיש תביעה נגד חברת הביטוח שביטחה אותו על פי חוק הפיצויים, וראובן מגיש תביעה על פי פקודת הנוזיקין נגד הנהג שפגע בו וחברת הביטוח של הרכב הפוגע.

מכיוון שגם יוסף וגם ראובן נפגעו עקב רשלנות של נהג אחר, הרי במקרה זה אין "יתרון" ליוסף בכך שתביעה על פי חוק הפיצויים הינה תביעה שבה לא צריך להוכיח "אשם". שני הנפגעים, יוסף וראובן יזכו לפיצויים בשל נזיקיהם. וכאן עומד הסכר הגדול, המצייר במימיו את השאלה "האם יזכו הנפגעים לפיצוי זהה?"

כזכור, יוסף פעל כחוק והנפיק פוליסת ביטוח חובה. לכן יוסף "יכול" לתנאי חוק הפיצויים בתביעתו. חוק שמגביל את הזכאות לפיצוי נפגע תאונות דרכים בכמה אופנים. לצורך כתבה זו נזכיר אחד מהם – בתביעה על פי חוק הפיצויים, הפיצוי הנפסק לנפגע בראש נזק של "כאב וסבל" מוגבל לסכום הקבוע בחוק (ועומד נכון להיום על סך של 155,558 ₪). הלכה למעשה, יוסף יזכה בתביעתו לפיצוי מוגבל בראש הנזק של כאב וסבל. יצוין, כי יוסף "יזכה" להגבלות נוספות המפורטות בחוק הפיצויים (כגון חישוב פיצוי לפי בסיס שכר שלא יעלה על שילוש השכר הממוצע, חישוב פיצוי על פי סכום נטו וכו').

ומה עם ראובן? זה שכאמור לא ערך ביטוח חובה והגיש תביעה על פי פקודת הנוזיקין. ובכן, ראובן שהגיש את תביעתו על פי פקודת הנוזיקין אינו מוגבל לפיצויים הקבועים בחוק הפיצויים. במצב זה לדוג' יזכה ראובן לפיצוי גבוה משל יוסף בראש הנזק של "כאב וסבל" (בהנחה שהפגיעות דומות), וכן יזכה לפיצוי לפי בסיס שכרו האמיתי ועל פי סכום ברוטו. במילים אחרות, ראובן – שפעל בניגוד לחוק ושלא ערך ביטוח חובה יזכה לפיצוי גבוה בהרבה מיוסף, שפעל כפי שהחברה בישראל דורשת לפעול – על פי חוק.

מצב זה מעורר בנו תחושת אי צדק קשה. תחושה זהה אותה חש כבוד השופט אברהם בבית המשפט המחוזי בנצרת את כתב ביום 10.9.09 את פסק הדין בעניין המנוח עמאר (ת.א. 532/07). המנוח נפגע בתאונת דרכים כאשר לא הייתה לו פוליסת ביטוח חובה, ולכן, בדומה לראובן בעניינינו, הגיש תביעה על פי פקודת הנוזיקין ולא לפי חוק הפיצויים.

הואיל והמנוח נפגע על ידי נהג אחר שחיה "אשם" בתאונה, הוגשה התביעה נגד הנהג הפוגע וחברת הביטוח שלו. בתחילת הדיון כותב כבוד השופט אברהם כך:

"בראשית אציון, כי תחושת הצדק מתנגדת, כמעט באופן טבעי, לכך שמי שחטא, לא קיים אחר מצוות החוק ולא רכש פוליסת ביטוח, יזכה במיצויים בשיעור שיעלה על אלת, שהיה זוכה להם אילו קיים את מצוות החוק ורכש פוליסת ביטוח. אלא שלא על פי תחושת הצדק תוכרע שאלה זו, כי אם על פי הפירוש הנכון שיש ליתן להוראות הדין הרלוונטיות, ולכך הנני מגיע עתה."

כבוד השופט אברהם בחן את הוראות החוק, וראת כי אין כל הוראה המגבילה את זכאותו של הנפגע לקבל פיצוי בהתאם להוראות פקודת הנוזיקין על אף שלא ערך ביטוח חובה כחוק, וכך כתב:

"אמנם כן, פשוטן של מילות החוק עשוי להוליך למסקנה, כי מי שגשלה ממנו עילת התביעה על פי החוק – אין מוחלות עליו המגבלות שבחוק, אלו שעניינן חשבון הפיצויים, ואת חשבון הפיצויים יש לעשות על פי העקרונות הכלליים שבדיני הנזיקין, הנוגעים לקביעת שיעור הפיצויים."

תחושתו של כבוד השופט אברהם, הייתה כי לא ייתכן שנפגע שלא ערך ביטוח חובה יזכה לפיצוי גבוה מנפגע שפעל כמתחייב וערך ביטוח חובה. לפיכך, על אף היעדר הוראת חוק ברורה בנושא ביצע כבוד השופט אברהם פרשנות תכליתית וקבע כי הגם והתביעה הוגשה על פי פקודת הנזיקין, יש לפסוק את הפיצוי בהתאם להגבלות חוק הפיצויים. וכך כתב כבוד השופט בפסק דינו:

"אני סברתי, כי פירוש נכון, המתחשב בתכליתו של דבר החקיקה, מוליך לידי מסקנה, לפיה חשבון הפיצויים צריך שייעשה על פי המגבלות שמציב חוק הפלג"ד, אף שעילת התביעה היא מן הפקודת... אני סבור, כי תכלית ההרתעה, או אם תרצו – התכלית שבהכוונת התנהגותם של נהגים, אינה מושגת, אם – חרף המכשולים השונים שעשוי למצוא עצמו מי שתובע לפי פקודת הנזיקין – יזכה נהג שכזה בפיצויים, שיעלו על אלה שיזכה להם התובע התמים, שרכש פוליסת ביטוח כדת וכדין, ותוא מוגבל במגבלות השונות שמציב בפניו חוק הפיצויים...."

כבוד השופט אברהם הצליח להגיע לתוצאה הרצויה מבחינת תחושת הצדק שפעמה בו תוך ביצוע פרשנות תכליתית והחלת עקרונות תקנת הציבור, כמו גם סעיף 30 לחוק התוזים (חלק כללי) התש"לג-1973 (להלן: "חוק החוזים"), הקובע כי "בית המשפט רשאי לשלול או להגביל זכותו של אדם, בנסיבות שבהן מוצדק הדבר, בשל כך שהזכות צמחה עקב התנהגות של הזכאי הנוגדת חיקוק או הנוגדת את תקנת הציבור".

בפרשנות זו הגיע כבוד השופט אברהם לתוצאה לפיה למרות שמדובר בתביעה על פי פקודת הנזיקין, יפסק הפיצוי בהתאם להגבלות הקבועות בחוק הפיצויים. וכך סיכם השופט את החלטתו טרם שפסק את גובה הפיצוי:

"סיכומם של דברים, אכן, המחוקק שתק ולא פירש כיצד ייעשה חשבון הפיצויים למי שנפגע בתאונת דרכים, ואין בידו עילת תביעה על פי החוק, כי אם על פי הפקודה. יחד עם זאת, מפירוש נכון של החוק מתבקש, כי נפגע שכזה לא יזכה בפיצויים, בשיעור העולה על זה שיזכה לו מי שקיים אחר מצוות החוק, ורכש פוליסה בת תוקף. מסקנה זו מתבקשת גם משום תקנת הציבור, שמבקשת להימנע מתוצאה, לפיה יצא חוטא נשכר. את חשבון הפיצויים לעזובן המנוח יש לעשות, על כן, בכפוף למגבלות אותן מטיל חוק הפיצויים."

והנה, חלף כשבוע ופסק דין חדש ניתן בבית המשפט המחוזי בחיפה. נשיאת בית המשפט המחוזי כבוד השופטת גילאור דנה בעניין דומה בו דובר בנפגע ללא ביטוח חובה שהגיש תביעה על פי פקודת הנזיקין (ת.א. 677/04).

גם בתיק זה, טענו הנתבעים כי יש להגביל את הפיצויים להגבלות הקבועות בחוק הפיצויים, שכן כל החלטה אחרת תעניק פרס לנפגע אשר לא פעל כחוק בעריכת ביטוח חובה.

הנשיאה אשר דנה בתיק, החליטה כי הואיל והתביעה מתנהלת על פי פקודת הנזיקין אין כל מקום להגביל את פיצוייו של הנפגע ולחשבם לפי חוק הפיצויים. כך לדוגמה חישבה הנשיאה את בסיס השכר של הניזוק לפי שכר ברוטו ולא נטו, וכך גם קבעה הנשיאה כי את הפיצוי בראש הנזק של "כאב וסבל" יש לבצע ללא מגבלות חוק הפיצויים:

"הנתבעים טוענים כי תביעת התובע בהקשר זה הינה מוגזמת והיא תעניק "פרס" – אם תינתן – לתובע אשר לא מילא אחר תוראות החוק ונהג ללא תעודת ביטוח תקפה בעוד שנהג אשר היה פועל על פי תוראות הדין היה מקבל בנסיבות אלה סכום נמוך בהרבה. משכך, לשיטת הנתבעים יש להכפיף את שיעור הפיצוי בגין הנזק הלא ממוני לתקרה הקבועה בחוק הפלג"ד וליתן לתובע פיצוי בשיעור המקסימאלי הקבוע בחוק הפלג"ד והוא 155,558 ₪. טענה דומה הועלתה בפס"ד שליסל שהוזכר לעיל

ושם – כמו כאן – מצאתי כי יש מקום לדחותה... בהתחשב בכל האמור לעיל יועמד הפיצוי בגין נזק שאינו ממוני על סך של 700,000 ₪”

כך פסקה הנשיאה גילאור לנפגע בתיק הנ"ל סך של 700,000 ₪ בגין "כאב וסבל", כאשר כפי שנאמר לעיל, אם היה נפסק הפיצוי על פי מגבלות חוק הפיצויים, לא יכול היה להיפסק סך הגבוה מ – 155,558 ₪.

לסיכום האמור לעיל, ניתן לומר כי שתי גישות קיימות בבתי המשפט המחוזיים במדינתנו. האחת כגישת כבוד השופט אברהם הקובע שיש לבצע פרשנות תכליתית ולהגביל את זכאותם לפיצויים של נפגעי תאונות דרכים שלא ערכו ביטוח כחוק, והשנייה, גישת כבוד הנשיאה גילאור אשר בהיותה דנה בתביעה על פי פקודת הנזיקין קבעה שיש לפסוק על פי עקרונות פקודת הנזיקין.

אנו סבורים כי לאור פסיקות אלה, ולאור העובדה כי ייתכן מצב בו יזכה נפגע תאונת דרכים שפעל שלא כחוק (באי עריכת ביטוח חובה) לפיצוי הגבוה מנפגע שפעל כחוק, יש צורך מיידי בהתערבותו של המחוקק.

חשוב לציין כי לפסיקות אלו השלכה מיידיית על הציבור ועל החברה בישראל. "מדוע שאעשה ביטוח חובה?" יאמר לעצמו אדם הבטוח ביכולותיו לנהוג. "הרי ככל ואפגע בשל רשלנות של נהג אחר אקבל פיצוי גבוה יותר מזה שאקבל לו אעשה ביטוח...". האם אנו מעוניינים במצב חברתי שכזה ?

נראה כי הדברים ברורים. יש באופן מיידי לבצע חקיקה אשר תבהיר את המצב המשפטי, חקיקה שתהא אמירה ברורה לציבור הנהגים בישראל, ותאיין ככל הניתן מצבים בהם יעלו נהגים לכבישי ישראל ללא ביטוח חובה.

ללא פעולה מיידיית של המחוקק ומתן הבהרה לציבור ולבתי המשפט בישראל, צפויים אנו לפסיקות נוספות אשר יכול ויעניקו לפורעי חוק שנוהגים ללא ביטוח, פיצוי גבוה מזה אשר יזכה לו ציבור שומרי החוק בעת תאונה. פסיקות כאלה, כגון זו של הנשיאה גילאור, אינן לא נכונות. להפך, אלה הן תוצאה ישירה של המצב החוקי בישראל נכון להיום. סביר שירבו פסיקות כאלה, מאשר פסיקות המנסות באמצעות כלים משפטיים להביא לתוצאה הרצויה חברתית, כגון פסיקתו של השופט אברהם.

זוהי קריאה למחוקקי ישראל. עשו מעשה !

בכבוד רב ובברכה,
אלמוג – שפירא, משרד עורכי דין.

העתקים:

הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים ;
מתנה – חיים בדרך ;
עמותת אור ירוק ;
עמותת יד לנקטפים ;
עמותת בטרם ;
עמותת אנשים באדום ;
עמותת עיניים בדרכים ;
שרי מדינת ישראל ;
תקשורת רלבנטית ;